

Könyves Kálmán törvényei
Az ún. I. Törvénykönyv

1. Szent István adományairól az egyházak részére

Tetszett a királynak és az egész gyűlésnek, hogy minden birtokadomány, amelyet Boldog István király a monostoroknak vagy egyházaknak rendelt, háborítatlanul megmaradjon.

2. Püspöki zsinatok tartásának elrendelése a bíraskodási ügyekre

Mivel népünk egyrészt az utazás, másrészt az élelmezés gyakran igen nagy nehézségei miatt, minden ügy végett nem tud a királyi udvarba menni, elrendeltük, hogy kétszer egy évben, úgymint Fülöp és Jakab apostolok napján és Szent Mihály nyolcadán, mindegyik püspökség területén zsinatot kell tartani, amelyen mind az ispán, illetőleg ispánok, mind a többi tisztség viselői az ő püspökhöz összegyűljenek, s ha erre valaki, még ha pecsét nélkül idézik is, nem megy el, pervesztes legyen.

3. Az országba jövő külföldi papokról

Külföldi áldozópapot vagy szerpapot csak ajánlólevéllel fogadjanak be. Akiket pedig idáig befogadtak, vizsgálják meg, vajon jogosan jöttek-e, s ennek megfelelően azok, akikről valami kedvezőtlen hír jut el füleinkhez, tisztségükből távozzanak mindaddig, amíg vagy ítélettel nem tisztázzák magukat, vagy az országból el nem távolítják őket.

4. A külföldi jövevényekről

Külföldit kezes nélkül ne fogadjanak be.

5. A különböző udvari káplánok perbe idézéséről

A püspökök és ispánok vagy mások káplánjait a püspök vagy az érsek pecsétjével idézzék perbe.

6. Az egyházi és világi személyek közötti perekről

Ha egyházi személynek világiakkal van pere, a világit bíró pecsétjével idézzék, ha pedig világinak van pere egyházi személlyel, az egyházi személyt a püspök vagy az esperes pecsétjével idézzék, s ugyanezek hallgassák ki őt az illetékes bíróval együtt.

7. Az ispánok egymás közti pereskedéséről

Ha két ispán valamely ügyből kifolyólag viszálykodik egymással, a fent említett zsinaton tárgyalják meg ügyüket.

8. Az apátok egymás közti pereskedéséről

Ha két apát torzsalkodik, ugyanazon zsinaton ítéljenek ügyükben.

9. A király és a herceg főbb tisztviselőinek egymás közti pereiről

A király vagy a herceg nagyobb tisztviselői és káplánjai ügyében, akiknek személyéhez nem méltó, hogy a (közönséges) bíró előtt perlekedjenek, ugyanazon zsinaton ítéljezzenek.

10. A zsinat mint fellebbezési fórum

Ha valamely dölyfös bíró vonakodnék az említett zsinatra elmenni, az ő vádlója ítéljezzék fölötte.

11. A király és a herceg főbb tisztviselőinek pereiről

Könyves Kálmán király szobra
Hősök tere, Millenniumi emlékmű
Bal oldali oszlopsor, balról a harmadik szobor.
Füredi Richárd 1906-ban készült szobra.

Ha a király és a herceg nagyobb tisztviselői vagy egymás közt, vagy náluk nagyobbakkal viszálykodnak, és a bíróhoz menni nem akarnak, ügyeiket a megyésispán az illetékes bíróval együtt vizsgálja meg.

12. A király és a herceg tisztviselőinek pereiről

A herceg (olyan) tisztviselői, akik a király területén tartózkodnak és a király (ama) tisztviselői, akik a herceg területén vannak, az (illetékes) ispán és a bíró előtt (együtt), a kisebbek pedig (egyedül) a bíró előtt pereskedjenek.

13. Az ispánok vagy az ő népeik egymás közötti pereskedéséről

Ha ispán ispánnal viszálykodik vagy az ő népük (egymással); a zsinati bíróság vagy a szomszéd ispán vizsgálja meg ügyüket.

14. Az egyházi személyek mentességéről a világi bírászkodás alól

Világi bíró ne merészkedjék pecsétjét egyházi személyre küldeni.

15. A királyt illető halastavak visszaadásáról

Mivel annál kevésbé látszik erősnek a (királyi) udvar, minél kevésbé állnak rendelkezésére a szükséges dolgok, nehogy a mi bőségünk udvarunknak szegénységében bővelkedjék, úgy tetszett nekünk, hogy minden halastavat, kivéve azokat, amelyeket Szent István ajándékozott, adjanak vissza a királyi használatra, mivel nem volt helyes, hogy mi azokról lemondjunk, s a mi engedékenységünk folytán az udvar fénye is lejjebb engedjen; ellenben sokkal jobb, ha mi és azok, akik hozzánk jönnek, a megbecsülés bőségével találkoznak.

16. A szerzeteseknek szükséges halastavak meghagyásáról

Hasonlóképpen elhatároztuk, hogy – ámbár a kolostoroknak vagy az egyházaknak adott halastavakat vissza kell adni – a barátok mindennapi használatára szükségeseket meg kell hagyni, és csupán a feleslegeseket szabad elvenni.

17. A régi birtokadományok tiszteletben tartásáról

Azok a szőlők, telkek, földek, melyeket bármelyik király adományozott, változatlanul maradjanak meg azoknak, akiknek adományozták azokat.

18. Az egyházaknak adott erdőkről

Az egyházaknak adott erdőket egyáltalában nem engedjük elvenni.

19. Az elűzött telepésekről

Azok az elűzött régi telepések, akiknek másutt nincs földjük, eddigi földjükre térjenek vissza. Ha (közben) földjüket monostoroknak vagy egyházaknak adományozták, és nekik van más földjük, ez (tudniillik a közben történt adományozás) maradjon meg sértetlenül.

20. A Szent István által, illetőleg az ő utódai által adományozott birtokok különböző öröklési rendjéről

Minden olyan birtok, melyet Szent István adományozott, illessen meg minden, természetes leszármazás szerinti utódot vagy örököszt. Az olyan birtok azonban, amelyet más királyok adtak, (csak) apáról fiúra szálljon, s ha ilyenek (ti. fiörökösök) nincsenek, örököljön a fitestvér, s ennek halála után fiait se zárják ki az örökségből. Ha pedig az illetőnek fitestvérére nincsen, az örökséget a király részére vegyék át.

21. A vásárolt birtokokról

A vásárolt birtokot semmiféle örökösztől ne vegyék el, csupán (a vásárlás tényét) ugyanazzal a biznysággal kell igazolni.

22. A tüzesvas- és forróvíz-próbákról

Megtiltjuk, hogy tüzesvas- és forróvíz-próbát valamely egyházban tartsanak, csupán a püspöki székhelyen és a nagyobb prépostságoknál, valamint Pozsonyban és Nyitrán.

23. Az igazságtalan bíró elleni fellebbezésről

Azt a bírót, aki a perekben igazságtalanul ítélezik, a király udvarába pecséttel idézzék, de a zsinat elé (csak) pecsét nélkül.

24. A püspöki zsinat feladatairól

a) Ha valaki elmulasztaná, hogy a püspökök és ispánok összejövételére elmenjen, ítélkezzenek fölötte.

b) Egyébként pedig olyan szorgalmasan gyűljenek össze, oly odaadó gonddal tárgyaljanak, és oly kitaró szorgalommal mérlegeljék az egyenlő esélyeket, hogy

egyrészt gyűlölet folytán az ártatlanságot el ne ítélik, s másrészt barátságból a bűnt meg ne védjék.

25. Tized elrendelése a vámokból és adókból

Miképpen a vámokból és az adókból azok egyharmad részét az ispánoknak rendeltük adni, úgy azok tizedrészét a püspököknek rendeljük, mivel mind az új-, mind az őszövetség lapja elrendeli a tizedek adását, s így helytelen és balga dolog lenne, ha megtörni merészelnék a szentek intézkedéseit, melyeket inkább a legnagyobb alázattal betölteni tartozunk.

26. A bírósági tanúk jogi kellékeiről

Ha valaki, akit bizonyágtételre hívtak, valakinek az igazát tanúskodással akarja bizonyítani, bizonyágtételét csak abban az esetben engedjük elfogadni, ha először is: bűneit meggyóna a papoknak, azután: ha szántó földje van; hogy így egyrészt az igaz tanúbizonyásznak biztosítéka legyen a pap által a gyónásban, másrészt hamis tanúskodás esetén a váltságdíj biztosítva legyen a birtokban.

27. A hamisan tanúskodókról

Senki se merjen tanúbizonyágot tenni, csak ha bűneit meggyóna. Akinek a tanúskodását hamisnak találják, annak a tanúbizonyágát többé ne fogadják el.

28. A bírói ítélet foganatosításáról

Ha valaki a bíró poroszlóját az ítélet miatt megveri, az ilyenhez a megye ispánja küldjön (megbízottakat), és amit (a bíró) ítélt, azt teljes egészében vegyék el tőle erővel.

29. A poroszlók jogi kellékeiről

Megparancsoljuk, hogy a bíró poroszlói olyanok legyenek, amilyeneknek fentebb az alkalmas tanúkat mondtunk.

30. Az igazságtalanul eljáró poroszlóról

Ha a bíró poroszlója küldetése közben valamit igazságtalanul cselekszik, ítélik el a hamis parancsot adó bíróval együtt.

31. Ugyanarról

A bíró poroszlója által bárkinek okozott kárt a bíró vagyónából tegyék jóvá.

32. A jogtalan birtokfoglalásról

Ha valaki másnak a földjét birtoklásra magának foglalja el, ha a bíróságon bevádolják, ugyanannyit veszítsen el saját földjéből, s azonkívül tíz penzát fizessen.

33. A vámfizetés szabályozása

A kereskedők, akik csak azért foglalkoznak kereskedelemmel, hogy gazdagodjanak, a régi vámokat kétszeresen fizessék meg; a szegények pedig, akik a kereskedésből élnek, a szokott vámokat fizessék.

34. Ugyanarról

Ha valaki saját és házilag termelt dolgaiból ad el valamit a vásáron, Szent István törvénye szerint fizessen vámot

35. A várőrök közé telepedett vendégek kötelezettségeiről

Ha valaki a vendégtelepesekek közül, mint szomszéd, a várőrök földjén lakik, vagy vegyen részt a birtok fele arányában a várőrök katonai szolgálatában, vagy nyolc dénárt fizessen.

36. A király utazásáról a megyékben és a határőrök feladatairól

a) Amikor a király vagy a herceg valamelyik megyébe megy, egy megyebeli harci mént vezessenek elő, s ha ez valamely okból elpusztul, a ló tulajdonosának tizenöt penzát adjanak. Ha pedig bizonyos fokig megsérül, de nem pusztul el, az említett összegnek fele részét adják a lóért.

b) Ha valami fontos hír jut a határvidékre a határőrséghez, az ispán két követet küldjön a királyhoz négy tábori lóval: ezek saját élelmükkel menjenek, s ott megérkezvén, útjuk költségét a nádorispántól kérjék meg, és ugyanannyit kérjenek a visszatérésre. Ha pedig lovaik elpusztulnak vagy megsérülnek, annyi penzát kell adni a lovakért, amennyit fentebb mondtunk; ha azonban épségben hazatérnek, ezt egy hadjáratban való részvételnek számítsák be.

37. A király és a nádor vidéki bíraskodásáról

Ha valamelyik vár megyéjébe megy a király, ott két megyei bíró menjen vele, hogy azok az ottani nép perlekedéseit bölcs vizsgálattal elintézzék; ha pedig a nép vádjá ellenük fordul, őket a nádorispán ítélje meg.

38. Az ispánokhoz küldött várőrökről

Ha a király valamelyik ispánhoz vagy főtisztviselőhöz esetleg valakit elküld a várőrök közül, az csupán a hadjáratba menjen, ellenkező esetben térjen vissza a (vár-) néphez, ahonnan eljött.

39. Az elszökött várőrökről

Mindenkinek megtiltjuk, hogy bárkit is maguknál tartsanak a várőrök közül, aki a király engedélye nélkül elszökött; ha pedig valaki ilyet tart magánál, ezt mint törvényszegést tegye jóvá.

40. Az ispánok földjén élő szabadok katonai kötelezettségeiről

Azok az ispánok, akiknek saját falvaikban olyan szabad embereik vannak, akiktől lovakat kaphatnak és száz penzát tudnak összegyűjteni, ebből a jövedelemből egy páncélos katonát adjanak a királynak. Ha pedig negyven penzát (tudnak összegyűjteni), egy páncél nélküli katonát adjanak; ha ennél kevesebbet (kapnak), ezt saját használatukra tartásuk meg.

41. Az ideiglenesen eladományozott kóbor rabszolgákról

Ha a király valakinek valamely kóbor rabszolgát ad, ez (tí. a tulajdonos) a fejét félig nyírassa meg; ha ezt nem teszi, tíz penzát fizessen. Ha ennek feleséget ad, vele együtt azt is veszítse el.

42. Az engedély nélkül tartott kóbor rabszolgákról

a) Ha valaki a király engedélye nélkül valami kóbor személyt tart magánál, ötvenöt penzát fizessen.

b) És ha az ilyen uránál valamit lop, az úr a büntett alól istenítélettel tisztázza magát; és aki a szolga keze volt, azt (a szolga) mutassa meg, és ha ártatlannak bizonyul, ugyanazt a törvényt fizesse meg, mint a szolga visszatartója; ha pedig nincs vagyona, saját szabadságát veszítse el.

43. Ugyanarról

Ha valaki valamely kóbor személyt elfogott, és így tart magánál, az ilyet ura egy penzával váltsa ki.

44. Az elszökött javak (=elszökött rabszolgák) gyűjtőiről stb.

a) Ha valamely "jokszedő" a kóbor szolgát, akit magánál tart, valakinek kilencven dénárért eladja, tíz penzát fizessen, és ugyanannyit az, aki a szolgát megveszi.

b) Lovasok, vásárosok, utasok, bármerre is járnak, egy kepe takarmányt csupán öt nummusért (aprópénzért) vehessenek, ha akarnak. Aki pedig kisebb árat fogad el, vagy aki drágábban adja, ötvenöt penzát fizessen.

45. A nyolcdénáros adó fizetésének szabályozása

a) Ama nyolc dénárt, amelyet (idáig) minden szabad embertől szedtek, ezután ne szedjék.

b) A hetes szolgálatot teljesítő várnépektől (azonban) a nyolc dénárt szedni rendeljük, s közöttük mindenestre az olyan szabadtól is, aki csupán eme várnépektől független, de nem a királytól.

c) Azok a szabadok pedig, akik a királynak, amikor az ő határaikon átvonul, lovakat, szállításhoz szükségeseket és zsoldos szolgálatokat szoktak nyújtani, négy dénárt fizessenek. És hasonlóképpen azok a szabadok is, akik velük együtt szoktak lakni vagy menjenek ki onnan.

46. A régi hitűkhöz ragaszkodó izmaeliták büntetéséről

Ha valaki izmaelitákat börtölnél kap rajta, vagy evésen és a disznóhústól való tartózkodásban, vagy mosakodásban avagy más vétkes szokásukban, az ilyen izmaelitákat küldjék a királyhoz. Aki pedig őket bevádolta, vagyonukból kapjon részesedést.

47. Az izmaeliták áttelepítéséről

Az izmaeliták minden falujának megparancsoljuk, hogy templomot építsenek, s azt ugyanazon falu területéből adománylással lássák el. S miután a templom felépült, az izmaeliták falujának a fele költözzön el a faluból, és másutt telepedjenek le; hogy

miképpen most egyforma szokásuk lesznek velünk az együttlakásban, úgy Krisztus egy és ugyanazon egyházában, ti. az isteni hajlékban is egyetértők legyenek velünk.

48. Az izmaeliták leányainak férjhez adásáról

Az izmaeliták közül senki se merje leányát a saját népéből valóhoz adni férjhez, hanem csak a mi népünkben valóhoz.

49. Az izmaeliták étkezéséről

Ha valamelyik izmaelitának vendégei vannak, vagy valakit lakomára hív, mind ő, mind vendégei csupán disznóhúst egyenek.

50. Különböző gyilkosságok ügyében illetékes bíróságokról

a) Ha ispánnál vagy bárki másnál gyilkost találnak, az ilyet a püspök követe kérje ki vezeklésre, s ha az illető (ispán vagy más) (a gyilkost) vonakodnék kiadni, ugyanazon büntetéssel sújtsák, mint a gyilkost.

b) Elhatároztuk, hogy az apagyilkosságokat és másokat, melyeket ezekhez hasonlóknak nyilvánítottunk, a püspökök elbírálására kell bízni, akik az efféléket a bűnök és a személyeik milyenségének megfelelően, a kánonok rendelkezése szerint ítélik meg, ahogy jónak látják.

c) Az egyszerű gyilkosságokat pedig az esperes és a világi bíró együtt ítélik meg, s a kilencedet és tizedet egymás között osszák meg.

51. Az elfogott tolvajnak bíró elé állításáról

a) Az elfogott tolvajt három napig tartsák megkötözve, de kezeit ne pörköljék meg, és ne égessék meg tűzzel, a negyedik napon pedig vezessék a bíró elé.

b) Amikor a tolvajt urának a poroszlója (a bíró elé) vezeti, ha ott legalább egy (szolgáló) család lakik, abból egy személy menjen a tolvajjal, s ha az ilyen nem akarna menni, a bíró ne vonakodjék (őt is) megítélni. Ha pedig ott egyetlen család sem lakik, a bíró a tolvajt megkötözve küldje el az illető úrnak egy olyan birtokára, amely a királyhoz legközelebb esik, avagy ítéljen a tolvaj felett.

52. Ha az elfogott tolvaj ártatlannak bizonyul

Ha az elővezetett tolvaj az istenítélet alkalmával ártatlannak bizonyul, elfogóját kell (elmarasztaló) ítélettel büntetni, de ne vakítsák meg.

53. Bizonyítási eljárás tolvajlás esetén

a) Ha az elfogott tolvajra a lopást rábizonyítani nem lehet, engedjék meg neki az istenítéletet.

b) Ha ennek folyamán ártatlannak bizonyul, elfogója vagyonából vegyenek el annyit, amennyi vagyona van annak, akit ő tolvajnak mondott, de ne vakítsák meg.

c) Ha a tolvaj az istenítélet folytán bűnösnek találtatik, vakítsák meg.

54. A lopás bűntényének meghatározása

Ha valaki négy lábú állatot vagy ennek megfelelő értékű dolgot, avagy húsz dénár értékű ruhát lopott, mint tolvajt ítélik el.

55. A lopással gyanúsítottak esetében követendő eljárásról

Ha valaki pusztán gyanú alapján fog tolvajt, (az elfogott személyt) mint tényleges tolvajt vizsgálják meg a bíróságon.

56. A tolvaj családtagjainak büntetéséről

A tolvaj feleségét, ha részes ura bűnében, férjével együtt adják el rabszolgának. Gyermekeik is, ha tizenöt évesek vagy annál idősebbek, osztozzanak anyjuk sorsában; azokat pedig, akik tizenöt éven alul vannak, büntetlenül engedjék el.

**57. A boszorkányperek megszüntetéséről
A boszorkányokról pedig, mivel ilyenek nincsenek, semmiféle vizsgálatot ne tartsanak.**

58. A magzatukat megölő asszonyokról

Azokat az asszonyokat, akik magzatukat megölik, vigyék az esperes elé és (az ilyenek) tartsanak vezeklést.

- 59. Az asszonyok elrablásáról**
Az asszonyok elrablását a püspök vagy az esperes ítélje meg.
- 60. A varázslók büntetéséről**
A varázslókat, akiket az esperes és az ispán küldöttei találnak, ezek ítéljék meg.
- 61. A házasságtörők büntetéséről**
A házasságtörőket vezessék a püspök vagy az esperes elé, és az őket megillető büntetésekben részesüljenek.
- 62. A lótolvajokról**
Ha valamely faluban, ahol a király járt, valamely ló elvész, abból a faluból senki se térítse meg; de ha azon a vidéken olyan falu van, ahol tolvajok laknak, ezeket kötözzék meg.
- 63. Ugyanarról**
Ha átutazó lovasok szállnak meg egy faluban, és ezeknek a lovai elvesznek, a falubeliek térítsék meg; ha pedig a falun kívül (történik ilyen eset), a faluból senki se fizessen (kártérítést).
- 64. A patvarkodókról**
Ha valaki perét három bírósági tárgyaláson nem akarja befejezni, az ilyenek panaszát többé ne hallgassák meg.
- 65. Az egyház igazgatásáról**
A püspökön kívül, az ispánok vagy vitézek közül senki se merészeljen magának az egyházban hatalmat szerezni.
- 66. Az egyházi személyek tizedfizetési kötelezettségéről**
A papok és apátok vagy bármely méltóságot viselő személyek a tizedét fizessék meg (annak) az egyháznak, amelynek területén földművelést űznek avagy szüretelnek.
- 67. A másodszor nősült papokról**
A másodszor nősült papok vagy az olyanok, akik özvegyeket vagy elbocsátott asszonyokat vettek el, szakítsanak e meg nem engedett házassággal, vagy zárják ki őket az egyházi rend közösségéből.
- 68. A misék tartásáról**
A misét csakis felszentelt helyeken lehessen tartani, s másutt csakis valamely kényszerítő ok esetén, de ilyenkor is (csak) sátorban vagy valamely tiszta helyen, de csupán út vagy utazás alkalmával engedtesék meg ez a szükség (-megoldás), nem pedig vadászat kedvéért – és semmiképpen sem hordozható oltár nélkül.
- 69. A szentek ereklyéiről**
A szentek ereklyéit ne vihesse más az úton, csak derék és kegyes egyházi férfiú.
- 70. Az egyházi személyek ruházódásáról**
Senki, aki az egyházi rendbe tartozik, ne használjon világi ruhákat, úgymint hasított bőrmantét vagy tarka színű ruhát, sárga kesztyűt, vörös nyeregtakarót vagy zöld köpenyt, bocskort vagy süveget, festett vagy selyemmel díszített sarut, úgyszintén selyemből készített inget vagy ruhát, s ezeket ne a mellén kapcsolják össze kötésekkel vagy csatokkal, hanem mintegy a nyakat fogják körül.
- 71. A négy böjti időszak megtartásáról**
A négy böjti időszakot, a maguk idejében, ahogy idáig szokás volt, tartsák meg.
- 72. A Szentháromság ünnepéről**
Szentháromság ünnepét pünkösd nyolcada után tartsák.
- 73. A temetőkről**
A keresztények temetkezési helyei csak a templomok körüli térségekben lehessenek.
- 74. A zsidók által tartott rabszolgákról**
Zsidó ne merjen keresztény rabszolgát venni vagy eladni, és ne engedje meg, hogy ilyet szolgálatában tartson; aki pedig jelenleg ilyet tart magánál, ha a számára haladékképpen engedélyezett időn belül el nem adja, veszítse el.
- 75. A zsidók ingatlanszerzési jogáról**
a) Akinek pedig közülük szántóföldje van, ezt (csakis) pogány rabszolgákkal műveltesse.
b) Birtokaik ugyan lehessenek a zsidóknak, akiknek módjuk van ilyet vásárolni, de őket másutt, mint ahol a püspöki székhely van, letelepedni ne engedjék.
- 76. A lóvásárlás tiltása**

- a) Magyarország és az országhoz tartozó tartományok lakói közül senki se merészeljen magyar lovat vásárolni.
- b) Ha valaki ilyet vásárol, és megvádolják, hogy azt lopta, csak Magyarország határain belül és az ország végvidékein legyen szabad neki a maga tisztázására nyomozást folytatni. Ha pedig a ló eladóját külső országban akarja keresni, ne engedjék őt ide távozni, hanem (tüzes-) vas-próbát vigyen. Ha bűnösnek bizonyul, mint tolvajt ítélik el; ha ártatlannak mutatkozik, ne bánjanak vele úgy, mint tolvajjal, csupán azt az összeget fizesse (büntetésképpen), melyért (a lovat) vásárolta.
- 77. A rabszolga- valamint állatkereskedelem szabályozásáról**
- a) Senki se merjen magyar nemzetiségű vagy egyáltalán Magyarországon született rabszolgát vagy rabszolgánőt, még ha idegen származású is, Magyarországon kívülre eladni vagy kivinni, kivéve olyan idegen nyelvű rabszolgákat, akiket más országokból hoztak ide; sem pedig (ne merjen Magyarországon kívülre eladni vagy kivinni) egyéb állatot, mint ökröket.
- b) Ha ezt az ispánok közül valaki megszegi: vagy tisztségétől fosszák meg, vagy pedig veszítse el vagyonának kétharmad részét, annak egyharmad része azonban feleségének és örököseinek maradjon.
- 78. A vámjövedelem szétosztásáról a király és az ispánok között**
- Mindegyik ispán a maga megyéjében a vámnak mindenütt egyharmad részét kapja. A király pedig kivétel nélkül minden vámból annak kétharmad részét kapja.
- 79. A szabadok dénárjainak elszámolásáról**
- a) Azokat a dénárokat, melyeket Magyarország összes részeiben szednek, mindegyik ispán – pontosan és név szerint megírván az összeget, hogy minden egyes századosi kerületből mennyit szedtek be – (alattvalói közül) bárki által, akivel akarja, küldje el Esztergomba, Szent Mihály napjáig.
- b) És az ispánok vagy századosok a királyéból részüket ne vegyék ki előre, hanem ugyanazon helyen, tudniillik Esztergomban legyen az összes részek szétosztása.
- c) Ha pedig valaki e pénzeket a megjelölt időig nem küldi el ide teljes egészében, kétszeresét fizesse meg.
- 80. A más földjén élő szabadok és vendégek egyféle adófizetési kötelezettségéről**
- a) Az összes szabadok és vendégek, mint (amilyenek) a szlávok vagy más külföldiek, akik mások földjein dolgoznak, csupán szabadságukért fizessenek dénárokat.
- b) És ne kényszerítsék őket arra, hogy ezenfelül még másféle dénárokat is fizessenek valamely munkától való mentesség fejében.
- 81. A várak népeinek kétféle adófizetési kötelezettségéről**
- A várak szolgálonépeitől pedig mind munkaváltság fejében, mind szabadságuk élvezéséért szedjenek dénárokat.
- 82. A határátlépés szabályozása**
- a) Azok, akik Magyarországról ki akarnak menni, mind a királynak, mind azon ispánnak, aki a kijáratot őrzi, a vámosaitól kérjenek pecsétet; amit egyik oldalán a király vámszedője nyomjon le pecsétnyomóval, másik oldalán az ispán vámszedője erősítsen meg az ispán jelvényével.
- b) Ha valaki ilyen pecsét nélkül kísérelne meg eltávozni, mint törvénszegő, ötven penzát fizessen.
- 83. A hamisan tanúskodókról**
- a) Ha valakit hamis tanúskodással vádolnak meg, és ezt a faluból, részben ellenségeskedés, részben gyűlölség folytán, többen is állítják, (a bevádoltat) tüzesvas-próbával vizsgálják meg, és ha ártatlannak bizonyul, az, aki őt e bűnnel megvádolta, tíz penzát fizessen.
- b) Ha pedig bűnösnek találják, vagyona ugyan maradjon meg sértetlenül, de a két orcájára vassal kereszt alakú jelet süssenek, hogy ezután az ő tanúskodását visszautasítsák.
- 84. A templomba menekült tolvajról**
- a) Ha valaki, akit lopással vádoltak, a templomba menekül, úgy ítéltük, hogy őt csupán ezért ne tekintsék valóban tolvajnak, hanem a bíró, annak az egyháznak a papjával együtt, kérdezze meg, vajon bűnös-e vagy sem.

- b) És ha ő magát vétkesnek vallja – azért, mivel az egyházba menekült, szemeinek megvakításától vagy más tagjainak megcsonkításától meneküljön meg.
- c) Ha pedig azt mondja, hogy nem bűnös, ne tagadják meg tőle a lehetőséget, hogy magát tisztázhassa, de ha azután bűnösnek bizonyul, az a körülmény, hogy az egyházba menekült, ne menthesse meg a fent említett veszedelmektől.

<http://www.angelfire.com/zine/pantagruel/Kalman1.htm>

.....

Könyves Kálmán (1095-1116)

Géza fia. Korábban **papnak** szánták, ezért igen **művelt** és **hitbuzgó** volt. Alakjáról az Álmos-ág krónikásai írtak, és teljesen eltorzították. A korabeli külföldi krónikákból azonban arra lehet következtetni, hogy Kálmán az akkori Európa legműveltebb uralkodója volt.

Belpolitikája:

Kálmán folytatja a László-féle politizálást, de az adókat és vámokat növelte, és megszüntette az egyház felesleges jövedelemforrásait. A bánok hatáskörét kiterjesztette a tengermellékekre is és **megszüntette a ducatus** intézményét. Komoly **törvényhozói** munkát folytat, ekkorra meghozza hatását a magántulajdon védelmének törvénye. Kálmán azonban enyhít a büntetéseken, és a halálbüntetés helyett legtöbbször "csak" csonkítás jár. A peres eljárásokban már nem volt elegendő a pusztán gyanú, hanem a vádat be is kellett bizonyítani. Ha valaki alaptalanul gyanúsította a másik embert, akkor azt keményen megbüntették. A birtokok ezentúl visszavehetőek voltak, kivéve ha azt Szent István adományozta. **A törvénykönyv talán leghíresebb része a boszorkánysággal foglalkozott. A strigák üldözését megtiltotta, mivel nincsenek. Ez a kijelentés abban a korban valóban szokatlan felvilágosultságot tükrözött.**

Fontosak voltak az egyházi kérdéssel foglalkozó törvényei is. Létrehozott egy új püspökséget, *Nyitra* központtal. Kálmán nem engedélyezte a tudatlan papok működését, amivel az egyházi kultúra emelését szolgálta. Kimondta, hogy a magasabb papi hivatalokban csak nőtlen papok tevékenykedhetnek.

Álmos kérdés: Kálmán legnagyobb gondja a testvérével való viszonya volt. Álmos többször fellázadt ellene, de a király megbocsátott neki. Az 1110-es években azonban testvére ismét fellázadt ellene. Erre a király a tanácsal együtt úgy döntött, hogy Álmost fiával, Bélával együtt megvakítják. Ezzel biztosítja fiának, II. Istvánnak a trónt.

Külpolitikája:

1095-ben II. Orbán pápa oldalán részt vesz a I. kereszties háborúban, és frank sereg vezérével **Boulion Gotfriddal** megállapodott, hogy csapata átvonulhasson Magyarországon, de Kálmán a frank vezér öccsét túszként ott tartotta a békés átvonulás biztosításának érdekében, mivel korábban Amineszi Péter csapatai fosztogatták az országot.

A Szent László idejében elkezdett déli hódítást Kálmán folytatta. Megszerzi **Dalmáciát**, Bizánccal és Velencével szemben. Elfoglalja **Spalatot** (mai Split), **Raguzát** (mai Dobrovnik) és **Zarát** (mai Zarad). Ezek a városok igen komoly antik hagyományokkal rendelkeznek, amely hatást gyakorol a magyar kultúra fejlődésére. A XII. században Kálmánnak sikerült megnyernie Bizánc támogatását, és a bizánci császár Szent László lányát, **Piroskát** vette feleségül, és később elismerte a magyar királyt Dalmácia és Horvátország urának. Kálmán első felesége a pápával kötött szövetségének köszönhető. Elvette a dél-itáliai normann hercegnőt.

Uralkodása idején kezdődött meg a magyar királyok **Halicsi hadjárata**. Ez a hadjárat azonban kudarcba fulladt, mivel az ellenfelet a kunok segítették, és a nomád megfutamodás taktikájával legyőzték a magyarokat.

Miután a király első felesége meghalt, elvette a Kijevből érkező **Eufémiát**, aki később megcsalta és a király hazaküldte. Az ex-királyné gyermekét, **Boriszt** már Kijevben szülte meg, akit Kálmán nem ismert el fiának, mégis többször trónkövetelőként lépett fel.

A király utolsó éveiben visszavonult, és felszólította előkelőit fia, **II. István** támogatására, akit már **1105-ben** megkoronáztak. Kálmánt Székesfehérvárott temették el. Személyében az Árpád-kor egyik legkiemelkedőbb uralkodóját tisztelhetjük.

.....